

Djuravdelningen

Bilaga till checklista - Hjortdjur

Fastställt den 13 december 2022

Innehåll

Inledning.....	3
Hjort 1. Personalstyrkan är tillräcklig och den har adekvat utbildning/erfarenhet för skötseln av hjortdjuren.	3
Hjort 2. Daglig tillsyn sker av alla hjortar.	4
Hjort 3. Tillsyn utövas på betryggande sätt även på tid som ej är under stödutfodringsperioden.....	4
Hjort 4. Hjortarnas hull är godtagbart.....	5
Hjort 5. Vattenfylt lerhål eller annan vattensamling finns att tillgå för kronhjort.	5
Hjort 6. Kraven rörande avmaskning vid överlåtelse av hjortar följs.....	5
Hjort 7. Kraven avseende utrustning som ger hjortdjuren en elektrisk stöt är uppfyllt.	5
Hjort 9. Sjuka/skadade hjortar ges nödvändig vård.	6
Hjort 10. Det finns journaler för minst 5 år tillbaka över djur som behandlas med karensbelagda läkemedel och antalet dödsfall i besättningen.	6
Hjort 11. Stängsel, stöttor och andra förstärkningar etc. är i fullgott skick och placerade så att de inte kan skada hjortarna.	7
Hjort 12. Hägnets areal är tillräcklig och terrängen lämplig.	8
Hjort 13. Antalet djur är anpassat efter hägnets storlek och biotop. Under vegetationsperioden får inte fler djur hållas i ett hägn än att de får så mycket föda att deras normala tillväxt kan ske utan tillskottsfoder.....	8
Hjort 14. Hägnet innehåller minst en hjord om minst fem djur varav ett handjur.....	9
Hjort 15. Foderplatser är utformade så att fodret inte förorenas och alla djur som ingår i en grupp kan äta samtidigt.	9
Hjort 16. Anordningar finns som ger hjortarna skydd mot väder och vind samt vid aggressivitet	10
Hjort 17. Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt.....	10
Hjort 18. Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt.....	11
Hjort 19. Kravet på att avel inte innebär lidande är uppfyllt.	11
Hjort 20. Övriga krav är uppfyllda.....	11
Hjort 22. Hägnet är förprovat och godkänt vid slutbesiktning	12

Inledning

Denna vägledning är beslutad av Jordbruksverket och ger information om hur bestämmelserna som rör djurens välfärd bör kontrolleras. Dokumentet ger också vägledning i hur föreskrifterna bör tolkas och tillämpas i praktiken. En vägledning är dock inte juridiskt bindande och Jordbruksverket saknar möjlighet att besluta om bindande instruktioner för länsstyrelsens kontrollpersonal. Vägledningen beskriver lämpliga sätt att kontrollera att bestämmelserna följs. Det kan dock finnas andra kontrollåtgärder som också är lämpliga.

Vägledningens utformning

Vissa kontrollpunkter innehåller en mer fördjupad bakgrundsbeskrivning. Detta för att åstadkomma en mer samstämmig uppfattning om hur föreskrifterna är avsedda att tolkas och tillämpas.

Hänvisningar till författningstext anges inte i denna vägledning, utan dessa finns i stället i checklistan för djurskyddskontroller vid respektive kontrollpunkt. Checklistan kan du ladda ner från Jordbruksverkets hemsida.

Kontrollpunkterna i denna vägledning är till skillnad från kontrollpunkterna i checklistan lagda i nummerordning. Detta för att göra det lättare att hitta i vägledningen.

För kontrollpunkter markerade ”Kontrollpunkten är grundvillkor” ska du läsa mer i aktuell Kontrollinstruktion för grundvillkorskontroller (se Jordbruksverkets hemsida).

Hjort 1. Personalstyrkan är tillräcklig och den har adekvat utbildning/erfarenhet för skötseln av hjortdjuren.

Personer som tar hand om djur ska ha tillräckliga kunskaper och färdigheter samt vara tillräckligt många för att kraven på djurens tillsyn och skötsel ska kunna uppfyllas. Genom att ställa lämpliga frågor till djurhållaren kan eventuella brister vad gäller personella resurser eller kunskap hos djurhållaren belysas. Konkret innebär detta förfarande att denna kontrollpunkt ofta bedöms under och i samband med avslut av kontrollens utförande och inte vid kontrollens inledning. Du bör kunna, efter dialog med djurhållaren, uppskatta en rimlig tillsyn- och skötseltid som ägnas djuren. Om du upptäcker brister vad gäller tillsyn och skötsel som t. ex att avmagrade och skadade hjortar påträffas i hägnet, bör du alltid klarlägga de bakomliggande orsakerna. I dessa fall kan du även undersöka om det finns beredskap på gården för att vid behov tillkalla personal med rimlig inställetid, oavsett tid på dygn eller veckodag m.m.

Ett nej i checklistan på denna punkt bör därför bli aktuellt om det finns överträdelser som indikerar att djurhållaren eller övriga personer saknar tillräcklig kunskap om djurhållning och/eller lämplighet att ansvara för djuren.

Kontrollpunkten är grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen.

Hjort 2. Daglig tillsyn sker av alla hjortar.

Kontrollera:

- Arbetsrutiner för daglig tillsyn under stödutfodringsperioden (inkl. beredskap) som finns upprättade för djurhållningen. Ansvarsfördelningen för personalen.
- Ägnas särskild uppmärksamhet för tillsyn av hjortarnas hälsa och välbefinnande under dräktighetens senare del, vid kalvningstiden eller när väsentliga förändringar i hjorthållningen inträffar. Finns det rimliga möjligheter att utföra tillsynen så som den beskrivs?
- Om eventuell återfångstanordning finns och hur tillsynen av denna sköts. Återfångstanordningen får endast gillras då misstanke eller vetskap om rymning från hägnet föreligger och tillsynen ska skötas fortlöpande och anordningen vittjas minst tre gånger per dygn – morgon/middag/kväll.
- Att det finns information/uppgifter om att djur saknas, är skadade, tecken på ålderssvaghet, beteenderubbningar, begynnande avmagring eller är i dåligt hull.

Det är viktigt att tillsynen anpassas efter den hjorthållning som bedrivs och sker så grundligt att brister och missförhållanden snabbt upptäcks.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen.

Hjort 3. Tillsyn utövas på betryggande sätt även på tid som ej är under stödutfodringsperioden.

Kontrollera:

- Arbetsrutiner när det gäller tillsyn under perioden när stöduppfoäring inte sker. Hur sker tillsynen under sommarsäsongen, utifrån hägnets/ens storlek och hjortflockens vanor?

Även här är det viktigt att tillsynen anpassas efter den djurhållning som bedrivs och sker så grundligt att brister och missförhållanden snabbt upptäcks.

Hjort 4. Hjortarnas hull är godtagbart

Kontrollera:

- Att hjortarna är i gott hull och utan kliniska tecken på sjukdom som t.ex. ökat tårflöde, diarréer, rörelsestörningar, ålderssvaghet, stångningsskador och felväxta klövar.

Hjortarna ömsar vinterfällan under vår (april/juni-klart till midsommar) och höst. Detta sker vanligen fläckvis (lossnar först på hals och bogar, sist på ryggen). Hjortdjuren kan under vår fällning ge ett luggslitet intryck. Det oryktade utseendet upprepas inte under höstfällningen som är i full gång under mitten av septembermånad. Hårömsningen tar omkring 40 dagar.

Hjort 5. Vattenfyllt lerhål eller annan vattensamling finns att tillgå för kronhjort.

Kontrollera:

- Att det under vegetationsperioden finns ler hål eller annan vattensamling i tillräcklig omfattning som kronhjortarna kan rulla sig i.

Hjort 6. Kraven rörande avmaskning vid överlåtelse av hjortar följs.

Kontrollera:

- Rutiner för avmaskning inför överlåtelse av hjortdjur.
- Vilka rutiner finns för avmaskning i övrigt av hjortdjuren (t ex tidsperiod sommar/höst, vilken djurkategori/er/främst ungdjur och avmaskningsmetod?)
- Tas träckprov för att kontrollera parasitstatus för besättningen vid tillfälle?
- Om sambete förekommer med andra idisslare, t ex djurslaget får - vilka rutiner finns för avmaskning för hjortdjuren?
- Åtgärder (genomförande av bekämpning/medel) mot yttre parasiter, t. ex. pälsätare, älgflugor, rådjurslus etc.

Hjort 7. Kraven avseende utrustning som ger hjortdjuren en elektrisk stöt är uppfyllt.

Kontrollera:

- Att utrustning som kan tillfoga elektrisk stöt inte används vid hantering av hjortar.
- Att elektrisk utrustning inte finns uppsatt i hanteringsfällor där hjortdjur hanteras (t ex elektriska påfösargrindar, elstängsel etc.)

Hjort 9. Sjuka/skadade hjortar ges nödvändig vård.

Kontrollera:

- Att det finns hanteringsfällor. Alla hägn bör innehålla en eller flera mindre fällor som är lätta att övervaka.
- Att vid hantering av hjortarna tas hänsyn till djurens stresskänslighet. Finns dokumentation över förebyggande åtgärder?
- Att drivgångar är tillräckligt breda. De bör vara minst 4 m breda.
- Att fångstgårdar har en fristående vägg mitt i fångstgården som djuren kan "gömma" sig bakom den. Eftersom de är flyktdjur och stressbenägna gör väggen att de känner sig säkrare i detta begränsade utrymme där de inte kan fly.
- Utrustning och utbildning för avlivning utan dröjsmål om djuret är så sjukt eller skadat att avlivning krävs.
- Rutiner inkl. medicinsk beredskap för att minimera insatstiden för vård och behandling av akut sjuka djur (larmlista med telefonnummer).
- Vilken besättningsveterinär som brukar anlitas

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen.

Hjort 10. Det finns journaler för minst 5 år tillbaka över djur som behandlas med karensbelagda läkemedel och antalet dödsfall i besättningen.

Kontrollera:

- Att det finns minst fem års sparad korrekt dokumentation över veterinärmedicinska behandlingar, läkemedelsanvändning och antal djur som hittats döda i djurbesättningen.
- Främsta syftena med kravet på läkemedelsjournal är livsmedelssäkerhet och djurskydd. Om det påvisas rests substanser av läkemedel eller felbehandlade djur ska man kunna gå tillbaka och via journalen kontrollera hur och vilket medel som har tillförts enskilda djur eller grupper.
- Journalen behöver innehålla uppgifter om:
- Djurets identitet. Djur som behöver vara individuellt id-märkta och ska gå att följa upp individuellt. Vid behandling av grupper kan man skriva gruppens nummerintervall.
- Diagnos.
- Läkemedlets dosering.

- Behandlingstidens längd.
- Namnet på den föreskrivande veterinären (veterinärens kodnummer räcker förutsatt att detta går att härleda till rätt namn vid behov).
- Namnet på den som tillfört djuret läkemedel.
- Använda veterinärmedicinska preparat eller annan behandling.
- Behandlingsdatum.
- Karenstid.

Det finns inget lagkrav på att använda en viss sorts blankett eller journal, men Jordbruksverket och Livsmedelsverket rekommenderar något av följande alternativ:

I kronologisk ordning sparade praktikjournaler som veterinärerna lämnar på gården i samband med behandling. Praktikjournalen kan antingen vara en för hand ifyllt blankett eller en datorutskrift. Oavsett vilket är det viktigt att uppgifterna i praktikjournalen är läsliga och att journalen sparas på gården i minst fem år. Praktikjournalen måste dessutom kompletteras med journalföring av eventuell uppföljande behandling och behandlingar som inte veterinären är inblandad i, t.ex. avmaskningar.

Alternativt de särskilda sidor för journalföring av läkemedelsbehandling som finns i Jordbruksverkets senaste upplagor av stalljournalen för nötkreatur.

- Journaler enligt 14 § K 153 och 4 § K 157, frivillig eller obligatorisk tuberkulosövervakning.
- Kontrollera att det finns hägnjournaler som bl.a. innehåller uppgifter om hägnstorlek, antalet djur, in- och utförsel av djur, slaktbesiktningens resultat, döda och avlivade djur m.m.
- Kontrollera om tuberkulosstatusen på hägnet har förändrats.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen.

Hjort 11. Stängsel, stöttor och andra förstärkningar etc. är i fullgott skick och placerade så att de inte kan skada hjortarna.

Kontrollera:

- Rutiner för kontinuerlig kontroll och underhåll av stängsel, stöttor m.m.
- Att stängsel, stöttor och andra förstärkningar etc. är i fullgott skick så att de hägnade hjortdjuren inte ska kunna ta sig ut och att hundar och vilda djur inte kan ta sig in i hägnet.

- Att stängselhöjden är minst 2 meter. Stolparna bör hålla samma livslängd som nätet.
- Att stängsel och stängselkonstruktion ska vara sådana att hjortarna inte skadar sig.
- Hjortdjuren ska lätt kunna upptäcka stängslet.
- Att eventuell återfångstanordning är uppförd i direkt anslutning till stängslet.

Avstämning bör göras inför djurskyddskontrollen med tillstånden från Naturvårdsverket (enligt jaktförordningen) och från länsstyrelsen för aktuellt hägn avseende stängsel, grindars och stöttors etc. anordning/utformning.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen.

Hjort 12. Hägnets areal är tillräcklig och terrängen lämplig.

Kontrollera:

- Hur antalet hjortar per hektar har anpassats för att betesskador och markslitage och risk för sjukdoms- och smittspridning motverkas/förebyggs?
- Tillgodoses hjortarnas behov av skyddande vegetationen – under hela året.

Skötsel av markerna och mark typ, val av produktionsform (t ex slaktdjur, avel etc.) samt hur betesgången läggs upp har betydelse för hur många hjortar som kan hållas på markområde.

Hjort 13. Antalet djur är anpassat efter hägnets storlek och biotop. Under vegetationsperioden får inte fler djur hållas i ett hägn än att de får så mycket föda att deras normala tillväxt kan ske utan tillskottsfoder.

Kontrollera:

- Hur har betesgången organiserats? Tillämpas fällindelning och förflyttning av hjortarna?
- Har hjortarna tillgång till rikligt och varierat bete.

Antal fällor har betydelse för hur väl betesdriften kan genomföras (för rotationsbetesgång bör minst 4 fällor brukas och storleken på betesfällorna bör vara 3-5).

Hjort 14. Hägnet innehåller minst en hjord om minst fem djur varav ett handjur

Kontrollera:

- Att hägnet håller minst en hjord med totalt fem djur varav ett är handjur.

Hjort 15. Foderplatser är utformade så att fodret inte förorenas och alla djur som ingår i en grupp kan äta samtidigt.

Kontrollera:

- Att det finns funktionella och flyttbara utfodrings- och vattningsanordningar. Viktigt att dessa kan flyttas för att undvika upptrampning av marken. Placering av foder direkt på marken ska undvikas.
- Att utformningen av foderplatserna är sådan att hjordjuren kan äta samtidigt och under lugna former. Riktvärde är att djuren har minst ca 1 meter ätplats vardera vid utfodringsplatsen. Foderplatserna ska utformas så att risken för stress och stångningsskador förebyggs och att även ranglåga hjorddjur får tillräckligt med foder. Djuren kunna ha en naturlig kroppsställning då de äter och dricker.
- Att vinterfoderplatserna är förlagda på öppen, torr och hård mark nära skyddande terräng, alternativt under tak eller inomhus.
- Utfodringen sker på sådant sätt att jord- och träckinblandning undviks.
- Att det finns fullgod vattenförsörjning året runt. Detta kan ordnas med t.ex. genom manuell vattning i baljor, uppvärmda vattenkoppor om det inte finns naturlig vattenkälla. Vid extrema köldperioder ska hjordjuren även vara tillförsäkrade en fullgod vattenförsörjning.
- Lagringsutrymmens skick och skötsel.
- Hur ofta fodergivan beräknas och justeras.
- Resultat av foderanalys och vattenanalys.

Vissa företeelser kan vara svåra att kontrollera vid en enstaka kontroll på gården. Utgå då från vad som går att se vid kontrolltillfället. Tyder allt på att hjordjuren är i normalt hull och får vad de behöver i form av foder och vatten av god kvalitet samt att djuren är i god hälsa kan ”Ja” markeras i checklistan. Avmagring, sjukdomar och dåligt allmäntillstånd kan bero på otillräckligt med foder, undermåligt foder eller till näringsammansättningen obalanserad foderstat. Använd lukt, syn och känsel vid bedömningen av foder och vatten. Bra ensilage ska ha en frisk lukt, syrlig smak och vara svalt. Mögel, varmgång, smörsyralukt, kletigt ensilage m.m. är tecken på sämre ensilage, symptomen kan förekomma var och en för sig.

Vatten ska alltid finnas obegränsat tillgängligt för samtliga djurkategorier. I vilken omfattning utförs vattenanalys och ta del av analys svar. Det är viktigt att förvissa sig om vart vattenprovet är taget. Typ av vattentäkt (för bedömning av föroreningsrisk).

Kontrollpunkten är också ett grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen

Hjort 16. Anordningar finns som ger hjortarna skydd mot väder och vind samt vid aggressivitet

Kontrollera:

- Att det finns anordningar som ger skydd i tillräcklig omfattning i förhållande till flockens storlek och sammansättning av ålderskategorier.
- Att skyddsbehovet för hjortdjuren kan tillgodoses under hela året, t ex under sommartid finns skydd mot starkt solsken.
- Att skyddande vegetation finns – är terrängen kuperad.
- Används stall- eller logbyggnad som skydd under t ex. kalla nätter och vid dåligt väder.

Kontrollpunkten är också ett grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen

Hjort 17. Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt.

Kontrollera:

- Att identitetsmärkning sker på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt och att den som utför ingreppet har tillräcklig kunskap om hur detta ska göras (klövbärande djur får identitets märkas genom tatuering, frysmärkning, applicering av öronbrickor eller klippta hack i öronen).
- Att eventuell behandling av klövsjukdomar sker på djurskyddsmässigt acceptabelt sätt och att den som utför ingreppet har tillräcklig kunskap om hur detta ska göras (behandling av klövbölder och klövsulesår får utföras av annan än veterinär, genom ingrepp i hornvävnaden under förutsättning att ingreppet inte omfattar underliggande mjukdelsvävnad).
- Avhorning ska ske strax efter fejningen är klar. Hornen får inte kapas närmare rosenkransen än 1-2 cm.

Kontrollpunkten är också ett grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen

Hjort 18. Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt.

Kontrollera:

- Hormoner och vissa andra läkemedel får inte ges till djur. Det finns dock undantag från förbudet och en del hormoner får användas vid behandling av fertilitetstörningar samt exempelvis vid brunstsynchronisering. Hormoner och läkemedel som är förbjudna att använda är tyreostatika, trenbolon, zeranol, stilbener, stilbenderivat, ämnen med östrogen, androgen eller gestagen effekt, allyltrenbolon och Beta-receptorstimulerande substanser.

Denna kontrollpunkt i grundvillkorssammanhang kopplas ihop med hormondirektivet.

Kontrollpunkten är också ett grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen

Hjort 19. Kravet på att avel inte innebär lidande är uppfyllt.

Kontrollera:

- Att avel som medför lidande inte förekommer.
- Upprättad skötselplan över avelsarbetet.

Kontrollpunkten är också ett grundvillkor.

Se grundvillkorsmanualen

Hjort 20. Övriga krav är uppfyllda

Kontrollera:

- Finns särskilt så kallat ankomsthägn för nyanskaffade djur – hur är det utformat?
- Har förprovning av vilthägn med tillhörande förvaringsutrymmen såsom t. ex ligghall utförts enligt djurskyddsförordningen – ta del av förprovningshandlingarna inför kontrollen.
- Är besättningen ansluten till frivilligt kontrollprogram för bekämpning av tuberkulos?
- Utformning och inredning i eventuellt hjorthus.
- Hur är hjorthusets placering och funktion avseende tillgänglighet för transporter, tillgång på vatten, elektricitet, avstånd mellan hjorthus och bostad?

Planlösningen i hjorthus kan i huvudsak vara samma för kron- och dovhjort men skillnader i storlek på djurslagen och i viss mån beteende mellan dem gör att drivgångar, dörröppningar, fångstlådor, etc. ska vara anpassat för respektive art. Den inredning som behövs i ett hjorthus består av en samlingsbox, en eller flera gruppboxar, sorteringsboxar eller annan avskiljningsanordning, eventuella interna drivgångar, behandlingsutrymmen, eventuellt foderlager och eventuellt utrymme för uppstallning.

Hjort 22. Hägnet är förprovat och godkänt vid slutbesiktning

Kontrollera:

- Är nuvarande utformning av hägnet/djurutrymmet godkänd vid förprövningsbesiktningen eller vid en efterhandsprövning?
- Används hägnet/djurutrymmet på sådant sätt som den godkänts för vid förprövningsbesiktningen eller vid en efterhandsprövning eller har något ändrats eller byggts om?

Vägledning

Inför kontrollen är det viktigt att veta vilket utförande som hägnet/djurutrymmet vid förprovningen har godkänts för och under vilka förutsättningar i övrigt som godkännandet grundar sig på, t.ex. vad gäller djurslag, djurkategori eller djurantalet. Med god kännedom om detta minskas t.ex. risken att krav ställs som står i strid med beslut som fattats vid förprovningen eller förprövningsbesiktningen. Det minskar också risken att ytterligare krav ställs rörande sådant som skulle ha beaktats vid själva förprovningen, d.v.s. i det fall det föreligger ett så kallat gynnande förvaltningsbeslut.

För att få tillräcklig kännedom om den aktuella anläggningen så bör en noggrann genomgång göras av anläggningens förprovningshistorik och aktuella förprovningshandlingar. Vid en sådan genomgång bör särskilt observeras om förprövningsbesiktning har skett av förprovade hägn och djurutrymmen. Detta eftersom det inte är ovanligt att slutliga utförandet eller användningen skiljer sig jämfört med de förutsättningar som gällde på förhand, d.v.s. vid förprovningen. Vad som godkänts vid förprövningsbesiktningen är därför av största vikt att känna till vill djurskyddskontrollen. Om förprövningsbesiktning inte har gjorts bör en sådan samordnas med djurskyddskontrollen.

- Kryssa "ej aktuellt" i checklistan om hägnet/djurutrymmet inte omfattats av kravet på förprovning.
- Kryssa "nej" i checklistan om hägnets/djurutrymmets nuvarande utformning eller användning omfattats av kravet på förprovning men inte har förprovats.

I dessa fall bör ärende om efterhandsprövning enligt 6 kap. 2 § djurskyddslagen samt ärende om särskild avgift enligt 10 kap. 1 och 4 §§ djurskyddsförordningen initieras.

- Kryssa "ja" i checklistan om hägnets/djurutrymmets nuvarande utformning och användning stämmer överens med vad som godkänts vid förprövningsbesiktningen eller vid efterhandsprövning.

Om förprövningsbesiktning har skett men utformningen eller användningen av hägnet/djurutrymmet avviker från vad som godkänts vid besiktningen ska du:

- Kryssa "ja" i checklistan om konstaterade avvikelser ändå är godtagbara.
- Kryssa "nej" i checklistan om konstaterade avvikelser inte är godtagbara.
- Kryssa "ej kontrollerat" i checklistan om bedömning inte kan göras.

Om hägnets/djurutrymmets nuvarande utformning och användning godkänts vid förprovning men inte slutbesiktigats bör om möjligt kontroll tillika slutbesiktning göras av att utformningen och användningen är i enlighet med förprövningsbeslutet eller i övrigt kan godtas.

- Kryssa "ja" i checklistan om så är fallet eller om konstaterade avvikelser är godtagbara.
- Kryssa "nej" i checklistan om konstaterade avvikelser inte är godtagbara.
- Kryssa "ej kontrollerat" om sådan kontroll eller slutbesiktning inte kan göras.